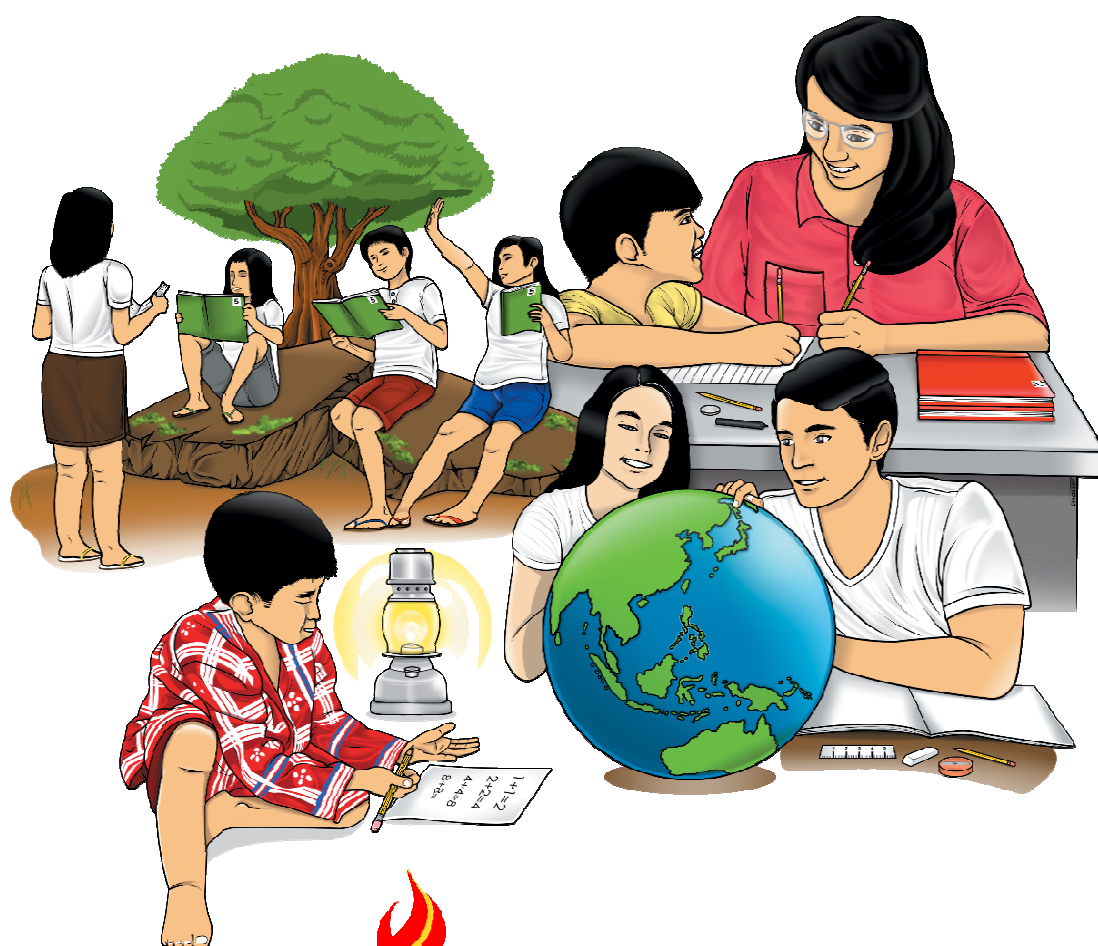


Filipino

Unang Markahan – Modyul 1: Karunungan Bayan



PAG-AARI NG PAMAHALAAN
HINDI IPINAGBIBILI

Filipino – Ikawalong Baitang
Alternative Delivery Mode
Unang Markahan – Modyul 1: Karunungan Bayan
Unang Edisyon, 2020

Isinasaad sa Batas Republika 8293, Seksiyon 176 na: Hindi maaaring magkaroon ng karapatang-sipi sa anomang akda ang Pamahalaan ng Pilipinas. Gayonpaman, kailangan muna ang pahintulot ng ahensiya o tanggapan ng pamahalaan na naghanda ng akda kung ito ay pagkakakitaan. Kabilang sa mga maaaring gawin ng nasabing ahensiya o tanggapan ay ang pagtakda ng kaukulang bayad.

Ang mga akda (kuwento, seleksiyon, tula, awit, larawan, ngalan ng produkto o brand name, tatak o trademark, palabas sa telebisyon, pelikula, atbp.) na ginamit sa aklat na ito ay nagtataglay ng karapatang-ari ng mga iyon. Pinagsumikapang matunton ang mga ito upang makuha ang pahintulot sa paggamit ng materyales. Hindi inaangkin ng mga tagapaglathala at mga may-akda ang karapatang-aring iyon. Ang anomang gamit maliban sa aklat na ito ay kinakailangan ng pahintulot mula sa mga orihinal na may-akda ng mga ito.

Walang anomang parte ng materyales na ito ang maaaring kopyahin o ilimbag sa anomang paraan nang walang pahintulot sa Kagawaran.

Inilathala ng Kagawaran ng Edukasyon
Kalihim: Leonor Magtolis Briones
Pangalawang Kalihim: Diosdado M. San Antonio

Bumuo sa Pagsusulat ng Modyul

Manunulat :Felma R. Alanzado at Mildred I. Alejandrino
Editor : Maria Consuelo C. Jamera, Dores P. Claro, Maricris T. Tolibas
Tagasuri : Jessie C. Torreon, Jocelyn P. Abellano, Noviemar T. Maur,
Donna May D. Pinguit, Kristy Joyce E. Anino, Japheth K. Salar
Tagaguhit : Swelyn E. Forro
Tagalapat :Felma R. Alanzado at Mildred I. Alejandrino
Tagapamahala: Francis Cesar B. Bringas,Isidro M. Biol Jr.,Maripaz F. Magno,
Josephine Chonie M. Obseñares, Gilda G. Berte, Antonieta O.
Narra, Feldrid P. Suan, Victoria B. Pabia, Jessie C. Torreon, Dores
P. Claro

Inilimbag sa Pilipinas ng
Department of Education - Rehiyon ng Caraga
Office Address: Learning Resource Management Section (LRMS)
Teacher Development Center,
J.Rosales Avenue, Butuan City, Philippines 8600
Telefax: (085)342-8207 /(085)342-5969
E-mail Address: caraga@deped.gov.ph

Filipino 8

Unang Markahan – Modyul 1:

Karunungan Bayan



Paunang Salita

Para sa tagapagdaloy:

Malugod na pagtanggap sa asignaturang Filipino – Ika -8 Baitang ng Alternative Delivery Mode (ADM) Modyul para sa araling Karunungan Bayan!

Ang modyul na ito ay pinagtulungang dinisenyo, nilinang at sinuri ng mga edukador mula sa pambuliko at pampribadong institusyon upang gabayan ka, ang gurong tagapagdaloy upang matulungang makamit ng mag-aaral ang pamantayang itinakda ng Kurikulum ng K to12 habang kanilang pinanagumpayan ang pansarili, panlipunan at pang-ekonomikong hamon sa pag-aaral.

Ang tulong-aral na ito ay umaasang makauugnay ang mag-aaral sa mapatnubay at malayang pagkatuto na mga gawain ayon sa kanilang kakayahan, bilis at oras. Naglalayon din itong matulungan ang mag-aaral upang makamit ang mga kasanayang pan-21 siglo habang isinasaalang-alang ang kanilang mga pangangailangan at kalagayan.

Bilang karagdagan sa materyal ng pangunahing teksto, makikita ninyo ang kahong ito sa pinakakatawan ng modyul.



Mga Tala para sa Guro

Ito'y naglalaman ng mga paalala, panulong o estratehiyang magagamit sa paggabay sa mag-aaral.

Bilang tagapagdaloy, inaasahang bibigyan mo ng paunang kaalaman ang mag-aaral kung paano gamitin ang modyul na ito. Kinakailangan ding subaybayan at itala ang pag-unlad nila habang hinahayaan silang pamahalaan ang kanilang sariling pagkatuto. Bukod dito, inaasahan mula sa iyo na higit pang hikayatin at gabayan ang mag-aaral habang isinasagawa ang mga gawaing nakapaloob sa modyul.

Para sa mag-aaral:

Malugod na pagtanggap sa Filipino – Ika-8 ng Alternative Delivery Mode (ADM) Modyul ukol sa Karunungan Bayan!

Ang kamay ay madalas gamiting simbolo ng kakayahan, aksyon at layunin. Sa pamamagitan ng ating mga kamay tayo ay maaaring matuto, lumikha, at magsakatuparan ng gawain. Ang kamay sa tulong-aral na ito ay sumisimbolo na ikaw, bilang isang mag-aaral, ay may angking kakayahang matutuhan ang mga kaugnay na kompetensi at kasanayan. Ang iyong pang-akademikong tagumpay ay nakasalalay sa iyong sarili o sa iyong mga kamay.

Ang modyul na ito ay ginawa bilang tugon sa iyong pangangailangan. Layunin nitong matulungan ka sa iyong pag-aaral habang wala ka sa loob ng silid-aralan. Hangad din nitong madulutan ka ng mga makabuluhang oportunidad sa pagkatuto.

Para sa magulang:

Bilang mga magulang, kayo ay mahalagang kaakibat sa edukasyon. Malaki ang inyong bahagi dahil naiimpluwensiyahan ninyo ang mga pag-uugali ng inyong mga anak at naipapasa ang inyong kaalaman sa kanila. Kayo ay mahalagang koneksyon sa pagitan ng bahay at paaralan.

Ang pinakahangarin ng ugnayan sa pagitan ng paaralan at magulang ay magkaroon ng kolaborasyon na naglalayong tulungan ang mga mag-aaral na makaroon ng mabuting edukasyon at matagumpay na kinabukasan.

Ang positibong saloobin at obligasyon bilang magulang ang susi sa maayos na pag-aaral ng mga anak. Kaya naman, isang napakagandang oportunidad bilang isang magulang na maging bahagi sa pagpapaunlad ng karunungan ng mga mag-aaral sa pamamagitan ng paggabay sa kanilang pag-aaral gamit ang materyal na ito. Bilang gabay, mahalaga ang iyong papel tungo sa pagtupad ng kanilang pangarap.

Ang modyul na ito ay may mga bahagi at icon na dapat mong maunawaan.



Alamin

Sa bahaging ito, malalaman mo ang mga dapat mong matutuhan sa modyul.



Subukin

Sa pagsusulit na ito, makikita natin kung ano na ang kaalaman mo sa aralin ng modyul. Kung nakuha mo ang lahat ng tamang sagot (100%), maaari mong laktawan ang bahaging ito ng modyul.



Balikan

Ito ay maikling pagsasanay o balik-aral upang matulungan kang maiugnay ang kasalukuyang aralin sa naunang leksyon.



Tuklasin

Sa bahaging ito, ang bagong aralin ay ipakikilala sa iyo sa maraming paraan tulad ng isang kuwento, awitin, tula, pambukas na suliranin, gawain o isang sitwasyon.



Suriin

Sa seksyong ito, bibigyan ka ng maikling pagtalakay sa aralin. Layunin nitong matulungan kang maunawaan ang bagong konsepto at mga kasanayan.



Pagyamanin

Binubuo ito ng mga gawaing para sa malayang pagsasanay upang mapagtibay ang iyong pang-unawa at mga kasanayan sa paksa. Maaari mong iwasto ang mga sagot mo sa pagsasanay gamit ang susi sa pagwawasto sa huling bahagi ng modyul.



Isaisip

Naglalaman ito ng mga katanungan o pupunan ang patlang ng pangungusap o talata upang maproseso kung anong natutuhan mo mula sa aralin.



Isagawa

Ito ay naglalaman ng gawaing makatutulong sa iyo upang maisalin ang bagong kaalaman o kasanayan sa tunay na sitwasyon o realidad ng buhay.



Tayahin

Ito ay gawain na naglalayong matasa o masukat ang antas ng pagkatuto sa pagkamit ng natutuhang kompetensi.



Karagdagang Gawain

Sa bahaging ito, may ibibigay sa iyong panibagong gawain upang pagyamanin ang iyong kaalaman o kasanayan sa natutuhang aralin.



Susi sa Pagwawasto

Naglalaman ito ng mga tamang sagot sa lahat ng mga gawain sa modyul.

Sa katapusan ng modyul na ito, makikita mo rin ang:

Sanggunian

Ito ang talaan ng lahat ng pinagkuhanan sa paglikha o paglinang ng modyul na ito.

Ang sumusunod ay mahahalagang paalala sa paggamit ng modyul na ito:

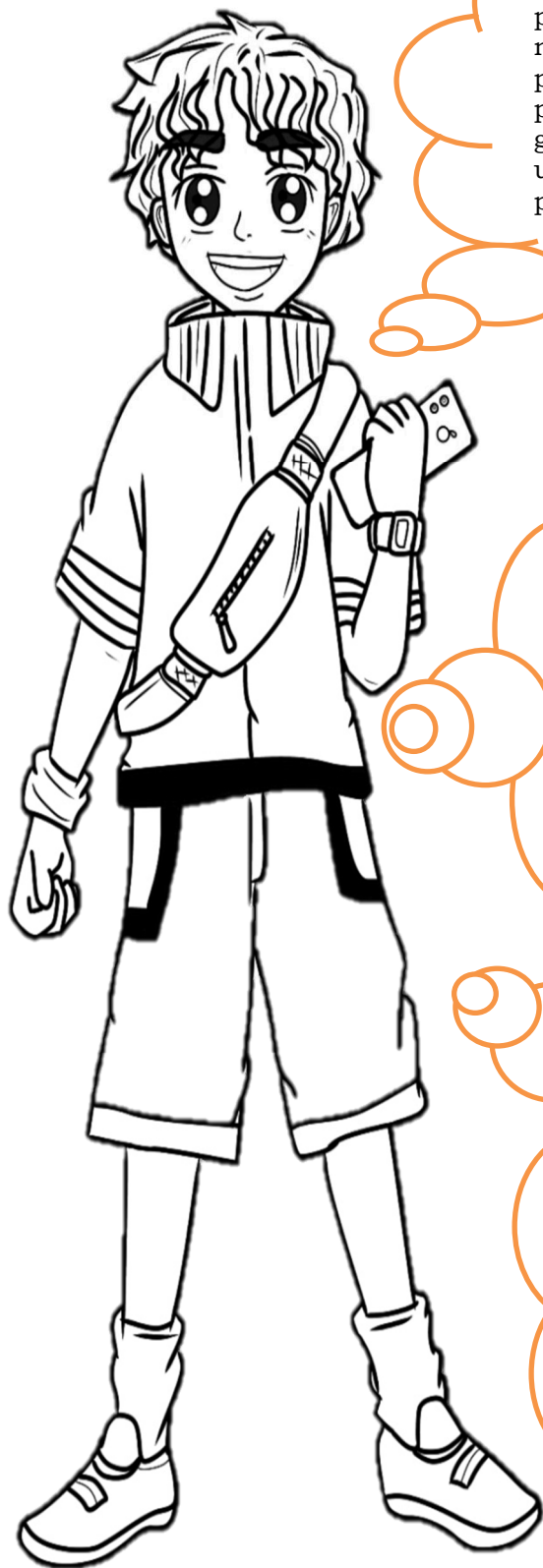
1. Gamitin ang modyul nang may pag-iingat. Huwag lalagyan ng anumang marka o sulat ang anumang bahagi ng modyul. Gumamit ng hiwalay na papel sa pagsagot sa mga pagsasanay.
2. Huwag kalimutang sagutin ang *Subukin* bago lumipat sa iba pang gawaing napapaloob sa modyul.
3. Basahing mabuti ang mga panuto bago gawin ang bawat pagsasanay.
4. Obserbahan ang katapatan at integridad sa pagsasagawa ng mga gawain at sa pagwawasto ng mga kasagutan.
5. Tapusin ang kasalukuyang gawain bago pumunta sa iba pang pagsasanay.
6. Pakibalik ang modyul na ito sa iyong guro o tagapagdaloy kung tapos nang sagutin lahat ng pagsasanay.

Kung sakaling ikaw ay mahirapang sagutin ang mga gawain sa modyul na ito, huwag mag-aalinlangang konsultahin ang inyong guro o tagapagdaloy. Maaari ka rin humingi ng tulong sa iyong mga magulang, sa nakatatanda mong kapatid o sino man sa iyong mga kasama sa bahay na mas nakatatanda sa iyo. Laging itanim sa iyong isipang hindi ka nag-iisa.

Umaasa kami, sa pamamagitan ng modyul na ito, makararanas ka ng makahulugang pagkatuto at makakakuha ka ng malalim na pang-unawa sa kaugnay na mga kompetensi. Kaya mo ito!



Alamin



Magandang araw kaibigan! Ako si Kokoy, ang makasasama mo sa iyong paglalakbay. Binabati kita dahil nakarating ka na sa bahaging ito ng ating paglalakbay. Upang maging kapana-panabik, naghanda ako ng maraming gawain na tiyak ikatutuwa mo. Halika't umpisahan na natin ang iyong paglalakbay.

Tutuklasin natin dito ang mga Karunungan Bayan na yaman ng ating lahi. Sa paglalakbay na ito, malalaman natin ang mga salawikain, sawikain, kasabihan at bugtong na natatangi sa ating paniniwala.

Ipaliliwanag mo kung anong ibig sabihin ng mga ito at huhulaan ang mga sagot sa bugtong. Sigurado ako na matutuwa ka sa mga gawain na inihanda ko sa iyo.

Sa pagtatapos ng ating paglalakbay, inaasahan ko na magagawa mo ang mga sumusunod:

1. Napaliliwanag mo ang mahahalagang kaisipan at sagot sa mga karunungan -bayang napakinggan/ nabasa; at
2. Naiuugnay ang mahahalagang kaisipang nakapaloob sa mga karunungan-bayan sa mga pangyayari sa kasalukuyan.



Subukin



Kamusta kaibigan? Bago mo pag-aralan ang mga bagong aralin, magkakaroon muna tayo ng paunang pagtataya. Sikapin mong sagutin ang mga tanong upang mataya kung ano ang mga dapat mo pang malaman sa mga susunod na pag-aaral.

Panuto: Iugnay ang kahulugan ng sumusunod na pahayag sa mga pangyayari sa kasalukuyan. Isulat ang letra ng tamang sagot sa sagutang papel.

- ____ 1. Luha ng buwaya
- ____ 2. Aanhin mo ang palasyo, kung nakatira ay kuwago?
- ____ 3. Ang bayaning nasugatan, nag-iibayo ang tapang.
- ____ 4. Sanga-sangang dila
- ____ 5. Matutong mamaluktot habang maikli ang kumot.

- A. Nalaman ni Maria na may problema sa marka ni Donna sa asignaturang Matematika. Sinabi niya ito kay Joy na katabi niya. Hindi pa siya nakontento, kinalat niya ito sa buong klase.
- B. Hindi totoo ang kaniyang pagdadalamhati nang mamatay ang kaniyang kaibigan.
- C. Magaling magbalatkayo ang aming mayamang kapitbahay.
- D. Sa panahon ngayon ng pandemya, humina ang tindahan ni Jose kaya konti lang ang kita niya araw-araw. Kaya't pinagsikapan niyang mabuti na mapagkasya sa kanilang pangangailangan.
- E. Sa gitna ng panahong pademya, ang mga Pilipinong Fronliners ay hindi nanghihina bagkus lalo pa itong lumalaban at naging mas matapang.



Mahusay kaibigan! Nagawa mo ang paunang pagtataya. Kung mababa man ang iyong iskor, huwag mabahala sapagkat paunang pagtataya lamang ito. Ipagpatuloy mo lamang na aralin, unawain at sagutin ang mga gawain.

Aralin

1

Karunungang Bayan



Balikan



Alam mo ba, hitik sa mayamang panitikan ang ating mga ninuno. Ang kanilang pang-araw-araw na pamumuhay ay ang kanilang inspirasyon sa nilalaman at istilo ng kanilang literatura bago pa man ang pananakop ng mga Kastila at iba pang lahi sa ating bansa. Kaya sa araling ito, ang magagandang pag-uugali, mga karunungan at pagkakakilanlan nating mga Pilipino ay iyong mabibigyang sulyap, mababalik-tanaw mo ang ating kahapon at tiyak na maipagmamalaki mo na ikaw ay Pilipino.

Ngunit bago 'yan, bilang pagbabalik-tanaw sa kasanayan sa nakaraang modyul, inaasahang isasagawa mo ang gawain sa ibaba. Kaya kung nakahanda ka na, simulan mo na.

Tama o Mali, Mali Itama!

Panuto: Sagutin ang pagsasanay sa ibaba upang malaman kung gaano kalawak ang iyong kaalaman tungkol sa Panitikang Pilipino. Isulat ang **TAMA** kung ang pangungusap ay tama at kung **MALI**, palitan ang salitang may salungguhit upang ito ay maging tama. Isulat sa hiwalay na sagutang papel ang iyong sagot.

1. Ang salawikain, sawikain, bugtong at kasabihan ay mga halimbawa ng karunungang-bayan.

2. “Si Mariang Mapangarapin” ay isang halimbawa ng pabula.

3. Ang pabula ay isang anyo ng panitikan kung saan ang gumaganap ay mga hayop o kaya mga bagay na walang buhay.

4. Ang maikling-kwento ay isang uri ng panitikan na naglalayong maitanghal sa entablado.

5. Ang dula ay isang anyo ng panitikan na may layuning magsalaysay ng mga pangyayari sa buhay ng pangunahing tauhan.



Tuklasin



Mahusay! Matagumpay mong naisagawa ang unang gawain. Magpatuloy ka lang at magagawa pang madagdagan ang iyong kaalaman.

Panuto: Suriin at kilalanin ang sumusunod na mga karunungan-bayan.

Bigyan natin ng pansin ang mga pahayag. Ano-ano kaya ang mga ito?

1.

*Isang butil ng
palay,
sakot ang buong
bahay.*

2.

*“Kung may tiyaga,
may nilaga”*

3.

*“Ang mabuting
pag-uugali,
masaganang
buhay ang sukli”*



*Nakilala mo ba kung anong uri ng karunungan-bayan ang mga pahayag?
Tama! Isang bugtong ang nasa unang bilang,
salawikain naman ang nasa ikalawa at ang ikatlo ay kasabihan.*

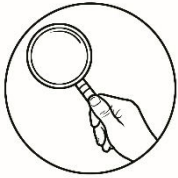
Ngayon ay subukan mong bigyan ng kahulugan ang mga ito.

1. _____
2. _____
3. _____



Hindi nakapagtataka na ang paksa ng karunungan-bayan ng ating mga ninuno ay patungkol sa mga bagay na natatagpuan sa kapaligiran at may kaugnayan sa kanilang pang-araw-araw na karanasan.

Ngunit ano nga ba ang karunungan bayan? Halika't ating alamin at basahin ang kasunod na talakayan.



Suriin

KARUNUNGANG-BAYAN

Ang mga **karunungan-bayan** ay isang sangay ng panitikan na nagpapahayag ng mga kaisipan at paniniwala, sumasalamin sa iba't ibang karanasan ng mga tao na nasa iisang kultura.

Ginagamitan ito ng malalalim at matatalinghagang salita upang mapatalas ang kaisipan. Sadyang matatalino ang ating mga ninuno kung saan naipamamalas nila ito sa pamamagitan ng mga karunungan-bayan na nakikita naman natin hanggang sa kasalukuyan.

Ang karunungan-bayan ay hango rin sa karanasan ng mga matatanda at nagbibigay ng payo tungkol sa kagandahang asal at mga paalala. Ito ay isang hudyat na ang mga Pilipino noon pa man ay may mataas na pagpapahalaga sa paglinang sa kaugalian at paghasa sa kinagisnang kultura.

May iba't ibang uri ang karunungan-bayan na makatutulong sa pagtukoy ng dangal ng ating lahing pinagmulan gayundin sa pagwawasto ng sariling pag-uugali at kilos. Ang mga ito ay ang *salawikain*, *sawikain*, *kasabihan* at *bugtong*. Halina't ating unawain ang mga uri ng karunungan-bayan sa modyul na ito.

Salawikain

Ang salawikain ay mga pahayag na sinasabing pinag-ugatan ng panulaang Pilipino. Kadalasang nagtataglay ito ng sukat at tugma. Ito ang mga butil ng karunungan na nagsilbing batas o tuntunin ng kagandahang-asal ng ating mga ninuno. Karaniwang hango ito sa karanasan ng matatanda, patalinghaga, at nangangailangan ng malalim na pagmumuni bago tuluyang maunawaan. Nagpapaalala ito sa mga kabataan tungkol sa angkop na pagkilos, wastong pag-uugali, mabuting pakikitungo sa kapwa, at ng tahimik at masayang pamumuhay.

Halimbawa:

1. Kung walang tiyaga, walang nilaga.
2. Sa paghahangad ng kagitna, isang salop ang nawala.
3. Kaya matibay ang walis, palibhasa'y nagbibigkis.
4. Aanhin ang bahay na bato kung ang nakatira ay kuwago, buti pa ang kubo na ang nakatiraay tao.
5. Ang lumalakad nang matulin, kung matinik ay malalim. Ang lumalakad nang mabagal kung matinik ay mababaw.
6. Ang mabuting halimbawa, ay higit na mabisa kaysa pahayag na dakila.

Kasabihan o kawikaan

Ang kasabihan o kawikaan ay kauri ng salawikain. Ang salawikain ay nagpapahiwatig ng malalim na kahulugan samantalang ang kasabihan o kawikaan ay tahasan at payak ang pagpapakahulugan. Hindi ito gumagamit ng mga talinghaga. Ang kilos, ugali, at gawisa buhay ng isang tao ay masasalamatin sa mga kawikaan o kasabihan. Nagtataglay rin ito ng aral sa buhay.

Halimbawa:

1. Sa panahon ng kagipitan, nakikita ang kaibigan.
2. Ang magalang na sagot ay nakapapawi ng poot.
3. Nasa Diyos ang awa, nasa tao ang gawa.
4. Ang katamaran ay kapatid ng kagutuman.
5. Ang kapalaran hindi man hanapin, dudulog, lalapit kung talagang akin.

Sawikain

Ang sawikain ay ang mga salitang eupemistiko, patayutay o idyomatiko na ginagamit upang maging maganda ang paraan ng pagpapahayag. Karaniwang binubuo ito ng salita o parirala na nagbibigay ng malalim na kahulugan. Patalinghaga at nangangailangan ng matayog na pag-iisip upang lubusang maunawaan. Ito rin ay nagpapahayag ng kaisipan o magandang mensahe. Ang kaibahan lang nito, ito ay tiyak at madaling matukoy ang mensaheng nais nitong tukuyin.

Halimbawa:

Positibo: Sawikain o Idyoma

1. kapilas ng buhay
2. ilaw ng tahanan
3. busilak ang puso
4. bukal sa loob
5. naniningalang-pugad

Kahulugan

asawa
ina
malinis na kalooban
taos puso/tapat
nanliligaw

6. makapal ang palad
7. matalas ang ulo
8. malawak ang isip
9. parang kidlat
10. maaliwalas ang mukha
11. ikurus sa noo
12. amoy pinipig
13. nagsusunog ng kilay
14. pag-iisang dibdib
15. abot tanaw

- masipag
- matalino
- madaling umunawa
- napakabilis
- masayahin
- tandaan
- mabango
- masipag mag-aral
- kasal
- naaabot ng tingin

Negatibo: Sawikain o Idyoma

1. ibaon sa hukay
2. basag ang pula
3. nagbibilang ng poste
4. bahag ang buntot
5. alimuom
6. anak-dalita
7. bantay-salakay
8. buwaya sa katihan
9. hampaslupa/sampay-bakod
10. balik-harap
11. basa ang papel
12. mahina ang loob
13. kapit-tuko
14. ahas
15. itim na tupa

Kahulugan

- kalimutan
- luko-luko
- walang trabaho
- duwag
- mabaho
- mahirap
- taong nagbabait-baitan
- nagpapautang na malaki ang tubo
- lagalag, walang trabaho
- mabuti sa harap, taksil sa likod
- bistado na
- duwag
- mahigpit ang hawak
- taksil, traydor
- masamang anak

Bugtong

Ang bugtong ay isang uri ng palaisipang nasa anyong patula. Ang mga bugtong ay kadalasang kaisipang patungkol sa pag-uugali, pang-araw-araw na buhay at katutubong paligid ng mga Pilipino.

Halimbawa:

1. Kung kailan mo pinatay,
saka pa humaba ang buhay.
2. Baboy ko sa pulo,
ang balahibo'y pako.
3. Nang sumipot sa maliwanag,
kulubot na ang balat.

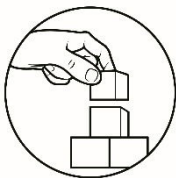
Sagot

- kandila
- langka
- ampalaya

- | | | |
|-----|--|---------|
| 4. | Isang butil ng palay,
sakot ang buong buhay. | ilaw |
| 5. | Ako ay may kaibigan,
kasama ko kahit saan. | anino |
| 6. | Mataas kung nakaupo,
mababa kung nakatayo | aso |
| 7. | Balong malalim,
puno ng patalim. | baba |
| 8. | Maliit pa si kumpare,
nakaakyat na sa tore. | langgam |
| 9. | Kung gusto mong tumagal
ang aking buhay, kailangan ako ay
mamamatay. | kandila |
| 10. | Isang bundok,
hindi makita ang tuktok. | noo |



Mahusay kaibigan! Batid kong marami kang matututuhan tungkol sa karunungan-bayan. Upang mailapat ang natutuhan mo, subukan mong sagutan ang mga nahanay na gawain.



Pagyamanin

Kahon ang Maghusga!

Panuto: Piliin ang pangyayari sa kasalukuyan na may kaugnayan sa kaisipang nakapaloob sa karunungan-bayan.

- Ang magandang asal ay kaban ng yaman.
 - ☐ Palaging pinaalalahan si Ana ng kanyang ina na ugaliin ang maging magalang sa kapwa dahil ito ay natatanging kaugalian.
 - ☐ Hindi man mayaman si Ana, higit pa ring hinahangaan ang walang sawang pagtulong sa kanyang mga kaklase.
- Ang malinis na kalooban ay walang kinatatakutan.
 - ☐ Napakalakas ng loob ni Joseng makipag usap sa kanyang mga kasama sa kabila ng kanyang mga ginawa.

- ☐ Hindi kailanman natatakot si Baldo sa lahat ng kanyang naging desisyon dahil malinis ang kanyang intensyon.

3. Kung nagbigay ma't mahirap sa loob, ang pinakakain ay di mabubusog.

- ☐ Isang hapunan ang inihanda ng tiya ni Lina, ngunit hindi ako mabusog-busog dahil sa bawat subo namin, siya naman ay nakatingin.
- ☐ Magaan ang pakiramdam ni Mang Juan sa pag-abot ng tulong sa mga naging fronliner ng COVID 19.

4. Siya ang itinuturing na itim na tupa sa kanilang pamilya.

- ☐ Si Roel ay may katigasan ng ulo at hindi sumusunod sa kanyang magulang.
- ☐ Maitim ang pangangatawan ni Roel kaya siya ay naiiba.

Bugtungan Tayo!

Panuto: Sagutin ang sumusunod na bugtong. Iayos ang mga initimang letra upang mabuo ang tamang salita na tutugma sa bawat bugtong. Isulat ang iyong sagot sa hiwalay nasagutang papel.

- | | |
|--|-----------------|
| 1. Langit sa itaas, langit sa ibaba, tubig sa gitna. | GOYIN |
| 2. Ate mo, ate ko, ate nglahatngtao | TISA |
| 3. Heto na ang magkapatid, nag-uunahang pumanhik. | APA |
| 4. Dalawang batong itim, malayo ang nararating. | TAMA |
| 5. Kay lapit-lapit nasa mata, di mo pa rin makita. | INGATA |
| 6. Isangpamalu-palo, libotnalibotngginto. | ASIM |
| 7. Na kayo ko ang reyna, di nalalaglag ang korona. | AYABABS |
| 8. Bulaklak muna ang gawin, bago mo ito kanin. | INGGAS |
| 9. Nagtago si Pedro, nakalabas ang ulo. | AKOP |
| 10. Bumili ako ng alipin, mataas pa sa akin. | MBREROSO |



Isaisip



Binabati kita sa iyong masigasig na pagsagot sa mga katanungan. Sa bahaging ito, ay inaasahan ko pa rin na magagawa mo ang

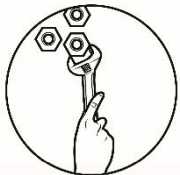
pagsasanay.

Dugtungan Tayo!

Panuto: Dugtungan ang mga pangungusap na may patlang ayon sa iyong natutuhan. Isulat ito sa hiwalay na papel.

May iba't ibang uri ng Karununganang-bayan. Ang bugtong ay isang uri ng palaisipang nasa anyong _____. Ang kasabihan naman ay _____ ang pagpapakahulugan. Ang sawikain ay mga salitang eupemistiko, patayutay o idyomatiko na ginagamit upang _____ ang paraan ng pagpapahayag. Ang Salawikain naman ay mga butil ng karunungan na _____ ng kagandahang-asal ng ating mga ninuno.

Kaya't mahalaga ang mga karununganang ito dahil _____



Isagawa



Alam kong malalim na ang kaalaman mo sa karununganang-bayan. Sa pagkakataong ito'y paigtingin pa natin ang iyong pagkatuto sa pamamagitan ng pagsagot sa gawain.

Iangkop Mo!

A. Panuto: Basahin ang mga sitwasyong nasa ibaba na nangyayari sa totoong buhay sa kasalukuyan. Mula rito piliin ang pinaka-angkop na kasabihan, salawikain o sawikain batay sa sitwasyon. Isulat ang titik ng tamang sagot sa hiwalay na sagutang papel.

1. Madalas kang tuksuhin ng iyong kamag-aral dahil salat ka sa pangangailangan pero puno ka naman sa pagmamahal ng iyong mga magulang. Ang pangyayaring ito sa iyong buhay ang iyong naging inspirasyon upang mag-aral nang mabuti. Mabilis na dumaan ang panahon at ikaw ay nakapagtapos ng pag-aaral. Ang dating tinutukso noon ay umunlad at nagkaroon na ng magandang buhay.
 - A. Kapag may tiyaga, may nilaga.
 - B. Aanhin pa ang damo kung patay na ang kabayo.
 - C. Huwag mong sa gawin sa iba, ang ayaw mong gawin ng iba sa iyo.
 - D. Bago mo linisinang dungis ng iba, lilisin muna ang putik sa iyong mukha.
2. Hiniling ng matalik mong kaibigan na magsinungaling ka at sabihing kayo ang magkasama sa kaniyang panonood ng sine. Hindi ka pumayag kaya nagalit siya. Hindi ka niya kinibo nang mahabang panahon. Ipinagkibit-balikat mo nalang ang kaniyang ginawa. Dumating ang araw humingi siya ng tawad sa kanyang ginawa at naibalik ang inyong magandang pagkakaibigan.
 - A. Ang tunay na kaibigan karamay kainlanman.
 - B. Ang tunay na kaibigan, nasusubok sa kagipitan.
 - C. Ang tunay na kaibigan ay karamay sa kasinungalingan.
 - D. Ang mga hangal ay nagsisinungaling, ang mga matatalino ay nanatili sa katotohanan.
3. Ang mga *frontliners* sa panahon ng pandemyang Covid19 ay *taos pusong* naglilingkod hindi lamang sa ating komunidad at sa ating bansa.
 - A. bukal sa loob
 - B. matalas ang ulo
 - C. makitid mag-isip
 - D. malawak ang isip
4. Sa kinahaharap nating iba't-ibang isyu sa ating lipunan, hindi maaaring mag *bingi-bingihan* lamang tayo sa mga pangyayaring ito. Kailangan nating kumilos.
 - A. taingang kawali
 - B. mahina ang loob
 - C. bahag ang buntot
 - D. matalas ang pandinig
5. Nag-apply sa trabaho si Arnel. Masyadong mahigpit ang pagtanggap ng bagong empleyado kaya nilapitan ni Arnel ang kakilala niyang tagamahala ng kompanya. Ngunit sa hindi inaasahang pangyayari, hiningan siya nito ng halaga upang maipasok siya sa trabaho. Hindi tumugo si Arnel sa nais ng kakilala sa halip pumila sa hanay ng mga aplikante. Ipinagmamalaki niyang natanggap siya sa trabaho na dumaan sa tamang proseso

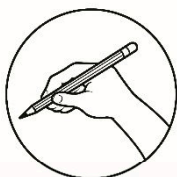
- A. matalas ang ulo.
- B. mataas ang noo.
- C. malawak ang isip.
- D. ahag ang buntot.

B. Bumuo ng sariling bugtong na may kaugnayan sa kasalukuyang pangyayari.

1. *Facemask*

2. *Quarantine ID*

3. COVID-19



Tayahin



Mahusay! Binabati kita dahil nakaabot ka sa parteng ito. Tiyak marami kang natutuhan sa iba't ibang mga aralin sa Modyul na ito. Ngayon, ating tatayahin ang iyong kaalaman sa nakalipas na aralin.

A. Panuto: Ang mga sumusunod ay mga halimbawa ng salawikain at kasabihan. Tukuyin ang mahalagang kaisipang napapaloob sa sa mga karunungang-bayang nabanggit mula sa kolum B. Isulat ang titik ng tamang sagot sa hiwalay na sagutang papel.

Hanay A
Hanay B

- A. Paninindigan at pagsasakripisyo sa sarili at pamilya ay makatatanggap ng biyaya at magandang kinabukasan.
- B. Ang lakas ay nakukuha sa pagsasama o pagkakaisa.

- _____ 1. Kaya matibay ang walis palibhasa'y nabibigkis.
- _____ 2. Ang mabuting halimbawa, ay higit na mabisa kaysa pahayag na dakila.
- _____ 3. Sa pait nakikita ang k
- _____ 4. Ang m nakapapawi n
- _____ 5. Kung nilaga.
- _____ 6. Sa kagitna, isang
- _____ 7. Nasa I tao ang gawa.
- _____ 8. Ang kapatid ng ka
- _____ 9. Aanh bato kung kuwago, buti nakatira ay ta
- _____ 10. An matulin, k malalim. Ang mabagal k mababaw.
- C. Sasamahan ka sa pait at ligaya. Tutulungan kang malagpasan ang lahat ng pagsubok na darating sa buhay.
- D. Ang paggawa ng mabuti ay dapat hindi lang sa salita kundi sa gawa.
- E. Paninindigan at pagsasakripisyo sa sarili at pamilya ay makatatanggap ng biyaya at magandang kinabukasan.
- F. Ang lakas ay nakukuha sa pagsasama o pagkakaisa.
- G. Sasamahan ka sa pait at ligaya. Tutulungan kang malagpasan ang lahat ng pagsubok na darating sa buhay.
- H. Ang paggawa ng mabuti ay dapat hindi lang sa salita kundi sa gawa.
- I. Pag-isipang mabuti ang bawat desisyon sa buhay kung makasasama o makabubuti sa iyo upang hindi magsisi sa huli.
- J. Ang paghahangad nang sobra-sobra o kasakiman ay naghahatid sa kawalan.
- K. Ang Diyos ay maawain, mahabagin at mapagmahal. Tiyak na hindi na pababayaang tao sa mundo ngunit kailangan din ng tao na magsumikap at kumilos upang mabuhay ang sarili.
- L. Ang tao kapag tatamad-tamad at hindi nagsusumikap sa buhay ay magugutom.
- M. Ang pagsagot gamit ang po at opo o walang kabastosan ay nakatatanggal ng galit.
- N. Hindi mahalaga kung ano man ang iyong katayuan sa buhay kung hindi ang pagpapakita ng kagandahang-asal.

B. Panuto: Piliin ang letra ng tamang sagot sa bugtong at sawikain na nasa ibaba.

1. Lantang gulay

- A. sira na ang gulay
- B. lanta na ang gulay
- C. sobrang pagod
- D. sobrang tulog

2. Makapal ang palad

- A. makalyo ang palad
- B. malikhain
- C. masipag
- D. matulungin

3. Maikling landas, di maubos lakarin.

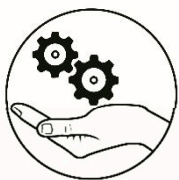
- A. anino
- B. daan
- C. sapatos
- D. tsinelas

4. Hindi tao, hindi hayop, kung uminom ay salup-salop.

- A. baso
- B. batya
- C. lata
- D. tabo

5. Munting hayop na pangahas, aaligid-aligid sa ningas.

- A. alitaptap
- B. gamu-gamo
- C. paruparo
- D. tutubi



Karagdagang Gawain



Magaling kaibigan! Nakita ko ang iyong determinasyon upang masagutan ang lahat ng gawain na naririto. Ito na ang huling pagsubok para sa inyo.

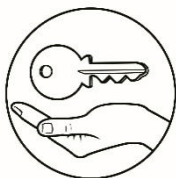
Ito ang pahayag ko!

Panuto: Piliin ang angkop na pahayag batay sa sitwasyon.

1. Dapat ba o hindi dapat na ipagpatuloy ang nakagawiang “po” at “opo”ng mga Pilipino? Bakit?
 - A. Opo, dahil kailangan malaman kung ang kausap ay matanda na.
 - B. Hindi, dahil hindi lang naman “po” at “opo” ang nagpapakita ng paggalang.
 - C. Hindi, dahil makabago na ang ating panahon ngayon at sumusunod na tayo sa modernisasyon.
 - D. Opo, dahil nagpapakita ito ng paggalang at pagpapanatili ng ating kulturana itinuro sa atin ng ating mga ninuno.
2. Bakit mahalagang pag-aralan ang mga minanang karunungan-bayan tulad ng kasabihan at salawikain?
 - A. Nagpapayaman ito sa ating kaalaman sa bugtong.
 - B. Nagkaroon tayo ng kaalaman sa karunungan-bayan.
 - C. Nagpapatibay ito ng pagpapahalaga sa ating kultura at pagbabalik tanaw sa sinaunang panitikan
 - D. Nagpapahalaga ito sa katatagan at kapayapaan ng buong kapuluan at sangkatauhan na sinasakop ng ating mga ninuno.



*Napakahusay mo kaibigan! Natapos at napagtagumpayan mo ang aralin. Sana'y naiwan sa iyong isipan ang lahat ng mga napag-aralan natin sa Karunungan Bayan. Nawa'y pahalagahan mo ang mga ito dahil sumasalim ito sa ating kultura. Bagaman tapos na tayo sa araling ito. Ihandang muli ang iyong sarili sa panibago na namang aralin, ang **Modyul 2: Matatalinghagang Pahayag at Eupemistiko o Masining na Pahayag***



Susi sa Pagwawasto

Modyul 1- Karunungan Bayan

Subukin

1. B
2. C
3. E
4. A
5. D

Balikan

1. Tama
2. Kuwentong Bayan
3. Tama
4. Dula
5. Maikling Kuwento

Sagot sa bugtong

1. niyog
2. atis
3. paa
4. mata
5. tainga
6. mais
7. bayabas
8. saging
9. pako
10. sombrero

Isaisip

1. patula
2. tahasan at payak
3. maging maganda
4. nagsisilbing batas o tuntunin

Tayahin

A.

1. B
2. D
3. C
4. I
5. A
6. F
7. G
8. H

B.

1. A
2. C
3. A
4. B
5. B

Karagdagang Gawain

1. D
2. C

Pagyamanin

1. Hindi man mayaman si Ana, higit pa ring hinahangaan ang walang sawang pagtulong sa kanyang mga kaklase.

2. Hindi kailanman natatakot si Baldo sa lahat ng kanyang naging desisyon dahil malinis ang kanyang intensyon.

3. Isang hapunan ang inihanda ng tiya ni Lina, ngunit hindi ako mabusog-busog dahil sa bawat subo namin, siya naman ay nakatingin.

4. Si Roel ay may katigasan ng ulo at hindi sumusunod sa kanyang magulang.

Isagawa

- A.
1. A
 2. D
 3. A
 4. A
 5. B

B. Iba-iba ang sagot.

Mga Sanggunian

Mga Aklat:

Enrijo, Willita A., Bola, Asuncion B., 2013. *Panitikang Pilipino-Ikawalong Baitang*. Book Media Press, Inc. and Printwell, Inc. Unang Edisyon.

Infantado, Remedios, Correa, Ramilito, 2015. *Baybayin; Paglalayag sa Wika at Panitikan Baitang 8*. Rex Printing Company, Inc.

Infantado, Remedios, Correa, Ramilito, 2015. *Baybayin, Paglalayag sa Wika at Panitikan Baitang 8*. Gabay sa Pagtuturo. Rex Printing Company, Inc.

Samenian, Ria Mae A. 2018. *Yugto. Pinagsanib na Wika at Panitikan*. The Library Publishing House, Inc.

Samenian, Ria Mae A. 2018. *Yugto. Pinagsanib na Wika at Panitikan. Gabay sa Pagtuturo*. The Library Publishing House, Inc.

Infantado, Remedios, Correa, Ramilito, 2015. *Baybayin, Paglalayag sa Wika at Panitikan. Batayang at Sanayang Aklat at Filipino*, Rex Printing Company, Inc.

Para sa mga katanungan o puna, sumulat o tumawag sa:

Department of Education - Bureau of Learning Resources (DepEd-BLR)

Ground Floor, Bonifacio Bldg., DepEd Complex
Meralco Avenue, Pasig City, Philippines 1600

Telefax: (632) 8634-1072; 8634-1054; 8631-4985

Email Address: blr.lrqad@deped.gov.ph* blr.lrpd@deped.gov.ph